

ΤΑΞΗ: Α' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ

Ημερομηνία: Τετάρτη 5 Μαΐου 2021
Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. Οι Έντεκα έσυραν τον άνδρα μέσα από την αγορά, ενώ αυτός φώναζε δυνατά, λέγοντας σε όλους τα παθήματά του. Λέγεται μάλιστα και ένας λόγος κι αυτός δικός του: όταν του είπε ο Σάτυρος ότι, αν δεν «σωπάσει», θα κλάψει πικρά, απάντησε: «κι αν σωπάσω, άραγε, δε θα κλάψω πικρά»; Και στην εκτέλεσή του, όταν εξαναγκαζόμενος έπινε το κώνειο, λένε ότι αναφώνησε παίζοντας τον κότταβο με το υπόλειμμα του ποτηριού: «αυτό για τον ωραίο Κριτία». Και δεν αγνοώ, βέβαια, ότι αυτά δεν είναι αποφθέγματα αξιόλογα, εντούτοις θεωρώ αξιοθαύμαστο το εξής χαρακτηριστικό του ανδρός, ότι και τη στιγμή που ο θάνατος ήταν δίπλα του δεν έχασε ούτε την αυτοκυριαρχία του ούτε το χιούμορ του.¹

B1. α. Μέσα από τη βίαιη σκηνή διασυρμού του Θηραμένη αλλά και από τον διάλογο του τελευταίου με τον Σάτυρο, έναν από τους πιο αιμοδιψείς εκτελεστές αυτών που αντιτίθενται στο καθεστώς των Τριάκοντα, διακρίνουμε τη σφοδρότητα της πολιτικής κατάστασης και την αλλοίωση κάθε δημοκρατικής αρχής.

Οι έντεκα όπως αναφέρονται στο κείμενο (*Υμείς δὲ λαβόντες καὶ ἀπαγαγόντες οἱ ἑνδεκα οὗ δεῖ τὰ ἐκ τούτων πράττετε*) ήταν αξιωματούχοι, ένας από κάθε φυλή μαζί με τον γραμματέα. Επίσης ήταν προϊστάμενοι του <<δεσποτηρίου>>, αρμόδιοι για τις θανατικές εκτελέσεις. Στην αρμοδιότητά τους ανήκαν πέρα από την εκτέλεση θανατικών ποινών και τα θέματα των φυλακών. Τους ακολουθούσαν βοηθοί και παραστάτες, που εκτελούσαν τις θανατικές ποινές και τον ρόλο αυτόν κατείχε στην προκειμένη περίπτωση ο Σάτυρος.

Ο ιστορικός, από την πρώτη στιγμή της εμφάνισής του Σάτυρου στο δικαστήριο, τον έχει χαρακτηρίσει θρασύτατο και αναιδέστατο (*ήγουμένου αὐτῶν Σατύρου*

¹ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΟΙ ΚΕΙΜΕΝΟ ΜΕ ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ, Μετάφραση συντακτικής ομάδας, σελ. 15

τοῦ θρασυτάτου τε καὶ ἀναιδεστάτου). Με τα δύο αυτά επίθετα υπερθετικού βαθμού, ο Ξενοφών θέλει εξ αρχής να τονίσει το ποιόν του Σάτυρου και την πλήρη αποκοπή του από τους κανόνες της ηθικής. Είναι αδίστακτος, ένα πειθήνιο εκτελεστικό όργανο του Κριτία, που δεν σέβεται τίποτα, καθώς παραλαμβάνει έναν μελλοθάνατο. Οι χαρακτηρισμοί που του απέδωσε ο ιστορικός επιβεβαιώνονται και από τη σκηνή κατά την οποία ενώ ο Θηραμένης είχε πιαστεί από τον βωμό (χώρος ιερός και απαραβίαστος), ο Σάτυρος και οι υπηρέτες των τριάκοντα τον έσερναν και τον τραβούσαν για να τον απομακρύνουν (εἶλκε μὲν ἀπὸ τοῦ βωμοῦ ὁ Σάτυρος, εἶλκον δὲ οἱ ὑπηρεταί).

Ο Σάτυρος και η ομάδα του σέρνουν με τη βία τον Θηραμένη προς τον τόπο της εκτέλεσης, περνώντας μέσα από την αγορά απειλώντας συνεχώς τον Θηραμένη ότι θα τον κάνει να υποφέρει αν δεν πάψει να φωνάζει και να επικαλείται θεούς με σκοπό την εξέγερση του λαού εναντίον της αυθαιρεσίας των Τριάκοντα (... ὁ δὲ Θηραμένης ὥσπερ εἰκὸς καὶ θεοὺς ἐπεκαλεῖτο καὶ ἀνθρώπους καθορᾶν τὰ γιγνόμενα).

Μέσα από τον διάλογο ανάμεσα στον Θηραμένη και τον Σάτυρο διαφαίνεται η χυδαία και υποτιμητική συμπεριφορά του Σάτυρου απέναντι σε έναν άνθρωπο που εκείνη τη στιγμή γίνεται έρμαιο απέναντι σε μια απάνθρωπη συμπεριφορά. Πέρα από τον ξεσηκωμό που προσπαθεί να πετύχει ο Θηραμένης θέλοντας να περιγράψει ό,τι συνέβαινε εις βάρος του (δηλοῦντα οἷα ἔπασχε), πληροφορίες αντλούμε και σχετικά με τον τρόπο που ο Σάτυρος προσπαθεί να καταπνίξει τη φωνή ενός θανατοποινίτη, δηλαδή με την εξαγγελία απειλών και χλευασμών (ὅτι οἰμώζοιτο, εἰ μὴ σιωπήσειεν), ενώ τον έσερνε για εκτέλεση.

β. Ο Θηραμένης καταδικάστηκε σε θάνατο, μετά από την προσχεδιασμένη δίκη που οργάνωσε εις βάρος του ο Κριτίας. Μετά από την καταδικαστική απόφαση, καθώς οι ένδεκα με τον Σάτυρο αρχηγό τον οδηγούσαν μέσα από την αγορά στο δεσμοτήριο που θα του έδιναν τον κώνειο, ήταν ιδιαίτερα ενεργητικός και επικαλέστηκε θεούς και ανθρώπους να δουν όσα γίνονταν, σε μια ύστατη προσπάθεια να εκθέσει τους τυράννους και να στρέψει τους Αθηναίους εναντίον τους. Παρά τη δύσκολη κατάσταση στην οποία βρισκόταν, είχε το κουράγιο να απαντήσει εύστοχα, όταν ο Σάτυρος τον απείλησε ότι θα κλάψει, αν δεν σταματήσει τις φωνές (« Ἄν δὲ σιωπῶ, οὐκ ἄρ' ἔφη, οἰμώζομαι; »). Επίσης, όταν ήπια το κώνειο, πέταξε μακριά το υγρό που είχε μείνει στο ποτήρι, σαν να έπαιζε κότταβο, λέγοντας ότι το έκανε για τον ωραίο Κριτία («Κριτία τοῦτ' ἔστω τῷ καλῷ»).

Στα παραπάνω σημεία φαίνεται ο παιγνιώδης χαρακτήρας του Θηραμένη και η λεπτή αίσθηση του χιούμορ που τον χαρακτήριζε, καθώς, ακόμα και στις τελευταίες στιγμές της ζωής του, τον διέκρινε η αυτοκυριαρχία και η ετοιμότητα του πνεύματος. Παρά τη βεβαρυμένη - προφανώς - ψυχολογία του, απάντησε εύστοχα και κομψά στην πρόκληση του Θηραμένη, ενώ δε δίστασε να ειρωνευτεί τον Κριτία, καθώς έπινε το κώνειο. Μάλιστα, το χιούμορ του εδώ αποκτά την πραγματική του διάσταση, αν αναλογιστούμε ότι ο Κριτίας είχε συνθέσει στίχους για τον Κότταβο. Εξάλλου το χιούμορ ήταν χαρακτηριστικό όλων των Αθηναίων και σφράγισε πολλά από τα δημιουργήματα του πολιτισμού τους.

Τα ευφυολόγηματά του Θηραμένη φανερώνουν άνθρωπο έξυπνο, με άμεσα αντανakλαστικά και ψυχραιμία. Ο τρόπος που παρουσιάζει ο Ξενοφώντας τις αντιδράσεις του μας δείχνει ότι ο ιστορικός βλέπει με συμπάθεια τον Θηραμένη. Φροντίζει μέσα από τα παραπάνω να υπογραμμίσει την ευστροφία και την ετοιμότητά του.

γ. Ο Κριτίας και ο Θηραμένης ήταν στυλοβάτες του καθεστώτος των Τριάκοντα. Η διαμόρφωση του καθεστώτος ήταν σε μεγάλο βαθμό δικό τους έργο, καθώς δέκα τυράννους επέλεξε ο Θηραμένης και άλλους δέκα ο Κριτίας. Η σχέση τους ακολούθησε φθίνουσα πορεία και κατέληξε σε σχέση μίσους και εμπάθειας μεταξύ τους, καθώς ο Κριτίας οδήγησε τον Θηραμένη σε προκατασκευασμένη δίκη και τον καταδίκασε σε θάνατο.

Όπως πληροφορούμαστε από το μεταφρασμένο κείμενο, αυτοί οι δύο αρχικά είχαν φιλικές διαθέσεις ο ένας απέναντι στον άλλον (τον πρώτο καιρό ο Κριτίας κι ο Θηραμένης ήταν ομοϊδεάτες και φίλοι.) Σταδιακά όμως διαφοροποιήθηκαν οι απόψεις τους σχετικά με τον τρόπο διακυβέρνησης των τριάκοντα. Ο Θηραμένης τηρούσε πιο μετριοπαθή πολιτική υποστηρίζοντας πως δεν έπρεπε να σκοτώνουν πολίτες επειδή ήταν δημοφιλείς στο λαό (ενώ ο Θηραμένης εναντιωνόταν, λέγοντας ότι δεν ήταν λογικό να θανατώνουν ανθρώπους για μόνο το λόγο ότι τους τιμούσε ο λαός, έστω κι αν δεν πείραζαν σε τίποτα την καλή τάξη. «Στο κάτω-κάτω», του λεγε, «κ' εγώ κ' εσύ έχουμε πει και κάνει πολλά για ν' αποχτήσουμε δημοτικότητα».) Ο Κριτίας από την άλλη εναντιωνόταν σε αυτή την πολιτική καθώς η γραμμή που ακολουθούσε ήταν πιο αυταρχική, παρόλα αυτά ο τρόπος με τον οποίο απευθύνεται προς τον Θηραμένη φανερώνει μια αρχική έριδα μεταξύ των δύο τυράννων. Μάλιστα ο Κριτίας, θέλοντας να

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2021
Β' ΦΑΣΗ**E_3.Αλ1(α)**

υποβαθμίσει την πολιτική του Θηραμένη, τον χαρακτηρίζει ανόητο. Η συμπεριφορά των δύο ανδρών αναδύει μια καχυποψία εκ μέρους και των δύο πλευρών. Οι αυθαιρεσίες των Τριάκοντα είχαν ως απόρροια την έντονη αντίδραση του Θηραμένη και την άσκηση δριμείας κριτικής απέναντι στον τρόπο άσκησης της εξουσίας τους. Έτσι ο Θηραμένης θεωρήθηκε εχθρός του πολιτεύματος και επικίνδυνος, καθώς υπονομεύει το καθεστώς, με αποτέλεσμα να οδηγηθεί σε προκατασκευασμένη δίκη.

Στο πρωτότυπο κείμενο γίνεται φανερό η οριστική ρήξη των δύο ανδρών με αποκορύφωμα την δηκτική διάθεση του Θηραμένη προς τον Κριτία στις τελευταίες στιγμές της ζωής του. Συγκεκριμένα, καθώς ο Θηραμένης πίνει το κώνειο, αναγκάζεται να πεθάνει όπως ορίστηκε στη δίκη, χύνει τις τελευταίες του σταγόνες που είχαν απομείνει κάνοντας την κίνηση όπως στο παιχνίδι με τα κότταβα ευχόμενος στην υγεία του Κριτία (*«Κριτία τοῦτ' ἔστω τῷ καλῷ»*). Με αυτόν τον τρόπο ειρωνεύεται τον πρώην φίλο του και συνεργάτη του και του εύχεται πως θα έρθει και η δική του ώρα του θανάτου.

Είναι προφανές μέσα σε από όλα αυτά πως σε καθεστώςτα απολυταρχικά όπως αυτό των τριάκοντα η καχυποψία είναι διάχυτη ακόμα και στο εσωτερικό της εξουσίας. Οι πολιτικές αντιθέσεις και οι διαφορετικές πρακτικές μπορεί να οδηγήσουν χωρίς κανένα ηθικό φραγμό και απροκάλυπτα στην εξόντωση πρώην συνεργατών και ομοϊδεατών.

B2. α.

α. Λ

β. Σ

γ. Λ

δ. Σ

ε. Σ

β.

- β) Μεγάλωσε σε εύπορη οικογένεια στον Δήμο της Ερχιάς της Αττικής.
- δ) Υπηρέτησε στο σώμα των ιππέων της πατρίδας του, της Αθήνας.
- α) Συμμετείχε ως μισθοφόρος στο στράτευμα του Κύρου κατά του αδελφού του Αρταξέρξη.
- ε) Οδήγησε τους Έλληνες μισθοφόρους (τους Μυρίους) από τα βάθη της Ασίας στην πατρίδα τους.
- γ) Ακολούθησε τον Σπαρτιάτη βασιλιά Αγησίλαο στη μάχη της Κορωνείας.

B3. α.

άπαγαγόντες: Στο κείμενο: οδηγώ κάποιον

- Όλοι ήμασταν συντετριμμένοι από την **απαγωγή** του ανήλικου παιδιού.

ήσυχίαν είχεν: Στο κείμενο: παραμένω αδρανής, δεν κινούμαι/κουνιέμαι

- Έπρεπε να υπάρχει απόλυτη **ήσυχία** για να μπορέσει να συγκεντρωθεί στο μάθημα.

έγχειρίδια: Στο κείμενο: μαχαίρια

- Τα διδακτικά **εγχειρίδια** που μας πρότειναν στο Πανεπιστήμιο ήταν εξαιρετικά χρήσιμα στις εξετάσεις.

ρήμα: Στο κείμενο: κουβέντα, λόγος

- Το **ρήμα** αποτελεί έναν από τους κύριους όρους της πρότασης

φρόνιμον: Στο κείμενο: αυτοκυριαρχία

- Του υποσχέθηκε ότι αν είναι **φρόνιμος** θα του επιτρέψει να παρακολουθήσει την αγαπημένη του εκπομπή. Εναλλακτικά:

Έκρινα **φρόνιμο** να σωπάσω, για να μην αναζοπυρώσω περισσότερο την έκρυθμη κατάσταση στην οποία βρισκόταν και οι δυο τους.

β.

- ή δὲ βουλὴ ἡσυχίαν εἶχεν = **οἱ βουλευτὲς παρέμεναν αδρανεῖς.**
- ἐγχειρίδια ἔχοντες παρῆσαν = **παρευρίσκονταν ἔχοντας (οπλισμένοι με) μαχαίρια.**
- οἰμώξομαι = **θα κλάψω, θα θρηνήσω μεγαλόφωνα.**
- ἀποκοτταβίσαντα = **αφού έριξε μακριά το κρασί που είχε απομείνει στο ποτήρι του, σαν να έπαιζε τον «κότταβο».**
- τὸ φρόνιμον μήτε τὸ παιγνιῶδες ἀπολιπεῖν ἐκ τῆς ψυχῆς = **δεν έχασε μήτε την αυτοκυριαρχία του μήτε το χιούμορ του.**

B4. ἀναιδές, ταῦτα, πεπραχέναι, ἐπικαλοῖμεθα, σχέζ, μάλιστα, ῥήματι, ἀναγκασθῶσι(ν), ἀξιολογώτερα, κρινούντος.

B5. α. αὐτῶν: αντικείμενο της μετοχής ἡγουμένου

ὕμιν: ἔμμεσο αντικείμενο στο ῥήμα παραδίδομεν

μεγάλη: ονοματικός ομοιόπτωτος κατηγορηματικός προσδιορισμός στη λέξη τῇ φωνῇ

ἀξιόλογα: κατηγορούμενο στη λέξη ἀποφθέγματα (από το εννοούμενο ῥήμα ἐστί)

β. ἀποθνήσκειν: τελικό απαρέμφατο, ταυτοπροσωπία (υποκείμενο Θηραμένης)

εἰπεῖν: ειδικό απαρέμφατο ετεροπροσωπία (υποκείμενο αὐτόν)

γ. Ὡς εἶπεν ὁ Σάτυρος: δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση

εἰ μὴ σιωπήσειεν: δευτερεύουσα επιρρηματική υποθετική πρόταση

Ἄν δὲ σιωπῶ: δευτερεύουσα επιρρηματική υποθετική πρόταση

ἐπεὶ γε ἀποθνήσκειν ἀναγκάζομενος τὸ κώνειον ἔπιε: δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση